

ORIGINAL ARTICLE

The role of the amount of usage and attitude towards virtual social networks in predicting the vitality and academic satisfaction of students

Zobair Samimi^{1*} , Esmaeil Qadri² , Javad jahandideh³

1 Assistant Professor, Department of Educational Science and Educational Technology, Chabahar International University, Chabahar, Iran.

2 Assistant Professor, Department of Educational Science and Educational Technology, Chabahar International University, Chabahar, Iran

3 PhD in Curriculum Planning, Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Correspondence

Zobair Samimi

Email: z.samimi@iuc.ac.ir

Received: 28/Apr/2024

Accepted: 13/Aug/2024

How to cite:

Samimi, Z., Qadri, E. Jahandideh, J. (2024). The role of the amount of usage and attitude towards virtual social networks in predicting the vitality and academic satisfaction of students. *Technology and Scholarship in Education*, 4 (2), 95-102.

ABSTRACT

The purpose of the present study was the role of the amount of usage and attitude towards virtual social networks in predicting the vitality and academic satisfaction of students. The research method was descriptive and correlational. The statistical population of the present study consisted of all the male students of the first year of high school in Rask city in the academic year of 2022-2023,

(2150 students) which 356 students were selected as the sample of the study. To collect data, the questionnaire of the amount and attitude towards the use of virtual social networks by Hejazi et al. (2015), the Academic Vitality Questionnaire by Dehghanizadeh et al. (2011) and the Academic Satisfaction Questionnaire from Motlaq et al. (2007) were used. Data analysis was done using correlation coefficient and multiple regression analysis simultaneously in SPSS-26. The results of data analysis showed that there was a negative and significant relationship between the amount of use of virtual social networks with academic vitality and academic satisfaction. Also, there was a positive and significant relationship between the attitude towards virtual social networks with academic vitality and academic satisfaction. The results of the regression analysis showed that the amount of use and attitude towards social networks were able to predict students' academic vitality with -0.21 and 0.40, respectively. Also, the amount of use and attitude towards social networks were able to predict students' Educational Satisfaction with -0.21 and 0.40, respectively. Based on the results of the present study, it can be seen that the amount of usage and attitude towards the use of virtual social networks has an important effect on the academic performance of students.

KEYWORDS

Academic vitality, Academic Satisfaction, Virtual social networks.

«مقاله پژوهشی»

نقش میزان استفاده و نگرش به شبکه‌های اجتماعی مجازی در پیش‌بینی سرزندگی و رضایت تحصیلی دانش‌آموزان

زیر صمیمی*^۱ ID، اسماعیل قدری^۲ ID، جواد جهان‌دیده^۳ ID

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش میزان استفاده و نگرش به شبکه‌های اجتماعی مجازی در پیش‌بینی سرزندگی و رضایت تحصیلی دانش‌آموزان انجام شد. روش پژوهش توصیفی و از نوع همبستگی است. جامعه آماری پژوهش حاضر را همه دانش‌آموزان پسر دوره اول متوسطه شهرستان را سک در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ به تعداد ۲۱۵۰ نفر تشکیل داد که از بین آن‌ها تعداد ۳۵۶ دانش‌آموزان به‌صورت در دسترس و به‌شکل آنلاین به‌عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه میزان و نگرش به استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی حجازی و همکاران (۱۳۹۵)، پرسشنامه سرزندگی تحصیلی دهقانی زاده و همکاران (۱۳۹۱) و پرسشنامه رضایت تحصیلی مطلق و همکاران (۱۳۸۷) استفاده شد. تحلیل داده‌ها با استفاده از همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه به شیوه هم‌زمان در SPSS-26 انجام گرفت. نتایج نشان می‌دهد که رابطه منفی و معنی‌داری بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با سرزندگی تحصیلی و رضایت تحصیلی وجود دارد. همچنین رابطه مثبت و معنی‌داری بین نگرش به شبکه‌های اجتماعی مجازی با سرزندگی تحصیلی و رضایت تحصیلی وجود دارد. نتایج تحلیل رگرسیون نشان می‌دهد که میزان استفاده و نگرش به شبکه‌های اجتماعی به‌ترتیب با $0/18-$ و $0/54+$ قادر به پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی است. همچنین میزان استفاده و نگرش به شبکه‌های اجتماعی به‌ترتیب با $0/21-$ و $0/40+$ قادر به پیش‌بینی رضایت تحصیلی دانش‌آموزان است. بر اساس نتایج پژوهش حاضر می‌توان دریافت که میزان استفاده و نگرش به استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی تأثیر مهمی بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دارد.

واژه‌های کلیدی

سرزندگی تحصیلی، رضایت تحصیلی، میزان استفاده و نگرش به شبکه‌های اجتماعی مجازی.

۱. استادیار، گروه علوم تربیتی و تکنولوژی آموزشی، دانشگاه بین‌المللی چابهار، چابهار، ایران.
۲. استادیار، گروه علوم تربیتی و تکنولوژی آموزشی، دانشگاه بین‌المللی چابهار، چابهار، ایران.
۳. دانش‌آموخته دکتری برنامه‌ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

نویسنده مسئول:

زیر صمیمی

رایانامه: z.samimi@iuc.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۵/۲۳

استناد به این مقاله:

صمیمی، زیر؛ قدری، اسماعیل و جهان‌دیده، جواد. (۱۴۰۳). نقش میزان استفاده و نگرش به شبکه‌های اجتماعی مجازی در پیش‌بینی سرزندگی و رضایت تحصیلی دانش‌آموزان، فصلنامه علمی فناوری و دانش پژوهی در تعلیم و تربیت، ۴ (۲)، ۹۵-۱۰۲.

مقدمه

از جمله عوامل مؤثر بر افزایش سرزندگی تحصیلی به‌شمار می‌روند (اورسین^{۱۰} و همکاران، ۲۰۲۱).

با توجه به اهمیت رضایت تحصیلی و سرزندگی تحصیلی در عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان، شناخت عوامل مؤثر و مرتبط با آنان اهمیت فراوانی دارد، یکی از مسائلی که با توجه به رشد فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی امروزه گسترش یافته است، شبکه‌های اجتماعی مجازی می‌باشند که اثرات آنان بر عملکرد تحصیلی نشان داده شده است (کاو و همکاران، ۲۰۲۴). شبکه‌های اجتماعی^{۱۱}، از پدیده‌های نوظهور اجتماعی و ارتباطی هستند که بر اثر توسعه قابلیت‌های اینترنت و ادغام فناوری‌های مختلف ارتباطی در طی سالیان اخیر توسعه یافته‌اند (مشارافا^{۱۲} و همکاران، ۲۰۲۴). این شبکه‌ها، با ایجاد پیام‌رسان‌های مجازی بستری فراهم آورده‌اند تا افراد، گروه‌ها و سازمان‌ها، بتوانند در آن‌ها پیرامون یک یا چند ویژگی مشترک گرد هم آیند و اطلاعات و محتوای خود را با یکدیگر به اشتراک بگذارند (کریشنا^{۱۳} و همکاران، ۲۰۱۸). اکثر این شبکه‌های اجتماعی به‌علت عضوگیری‌های رایگان از کاربران و هزینه‌های زمانی و مکانی و مالی حداقل، توانسته‌اند در جریان سازی‌های مختلف تأثیرگذار باشند (شیرر و میچل^{۱۴}، ۲۰۲۱).

نتایج بیانگر تأثیرات شبکه‌های اجتماعی مجازی بر متغیرهای مرتبط با عملکرد تحصیلی نیز می‌باشد (ذوالفقاری و حسنی، ۱۴۰۳؛ نینگ و اینان^{۱۵}، ۲۰۲۴)، در همین راستا نتایج پژوهش‌های ذوالفقاری و حسنی (۱۴۰۳) و رفیعی (۱۴۰۱) بیانگر آن بود که بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان رابطه منفی وجود دارد.

روحانی و همکاران (۱۳۹۹) نشان داد که رابطه مثبت بین اهمال‌کاری و میزان به‌کارگیری شبکه‌های اجتماعی مجازی وجود دارد. نتایج پژوهش رضوانی و همکاران (۱۳۹۸) نشان داد که بین مدت عضویت در شبکه‌های اجتماعی و زمان اختصاص داده شده به شبکه‌های اجتماعی مجازی با سرزندگی تحصیلی دانشجویان رابطه معناداری وجود نداشت. علاوه بر این نتایج پژوهش چین^{۱۶} و همکاران (۲۰۲۲) بیانگر آن بود که استفاده افراطی از تلفن همراه رابطه بین اعتیاد به تلفن همراه و رفتار تحصیلی منفی در بین دانشجویان تحصیلات عالی در مالزی را واسطه می‌کند.

در مجموع با وجود اینکه برخی از پژوهش‌ها ارتباط استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی را با سرزندگی تحصیلی نشان داده‌اند؛ اما پژوهش‌های اندکی در ایران به مسئله تأثیر این شبکه‌ها بر رضایت تحصیلی پرداخته‌اند و همچنین اکثر پژوهش‌های انجام گرفته در این

مطالعه عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی در سال‌های اخیر بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است. یافته‌های پژوهشی نشان می‌دهد که پیشرفت تحصیلی هم از ساختارهای دانش و فرایندهای پردازش اطلاعات و هم از عوامل انگیزشی تأثیر می‌پذیرد (ترانگ^۱ و همکاران، ۲۰۲۱). در این میان عوامل انگیزشی و رضایت درونی از تحصیل می‌توانند به‌عنوان متغیرهای اصلی اثرگذار بر عملکرد تحصیل نام‌برده شوند (وال‌تر^۲ و همکاران، ۲۰۲۴)؛ رضایت‌مندی واژه‌ای چند عاملی بوده و بیانگر مؤثر بودن تمام حیطه‌های آموزشی از لحاظ علمی فاکتورهای متعدد فردی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و محیطی بر روی آن اثر دارد. رضایت پاسخ مشتری به موفقیت سازمان است و رضایت دانش‌آموزان به‌عنوان عنصر کلیدی در کسب برتری و موفقیت نقش دارد (کاسالی^۳ و همکاران، ۲۰۲۴). رضایت تحصیلی عبارت است از: مجموعه‌ای از احساسات سازگار و ناسازگار فرد نسبت به رشته تحصیلی که باعث افزایش کارایی و احساس رضایت فردی می‌گردد و باید در صدر اولویت برنامه‌ریزی آموزشی قرار گیرد. مدرسه و دانشگاه موفق مجموعه‌های است که همواره در حال رشد و شکوفایی توانایی‌ها بوده و به‌دنبال تأمین نیازها و انتظارات دانش‌آموزان و رضایت‌مندی آن‌ها باشد (کوچاک^۴ و همکاران، ۲۰۲۱).

اما علاوه بر رضایت تحصیلی، به نظر می‌رسد عوامل روان‌شناختی و تحصیلی فردی نیز بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان مثر باشد، یکی از این متغیرها سرزندگی تحصیلی^۵ فراگیران است (دفلپیو و دی^۶، ۲۰۲۲). سرزندگی تحصیلی یک سازه نسبتاً جدیدی روانی است که ریشه در روانشناسی مثبت‌گرا و پیشینه تاب‌آوری دارد؛ بنابراین سرزندگی تحصیلی، تاب‌آوری تحصیلی را در چارچوب روانشناسی مثبت منعکس می‌کند و به پاسخ سازنده، مثبت و سازگارانه به انواع موانعی و چالش‌ها اشاره می‌کنند که در عرصه جاری و مداوم تحصیلی تجربه می‌شوند (گیل^۷ و همکاران، ۲۰۲۱). از نظر مارتین و مارش^۸ (۲۰۲۰) سرزندگی تحصیلی عبارت است از توانایی موفقیت‌آمیز فراگیران در مواجهه با چالش‌های مسیر تحصیلی که در طی زندگی تحصیلی معمول وجود دارد. دانش‌آموزان سرزنده، با وجود مشکلات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در سطح بالایی موفق می‌شوند، انگیزش تحصیلی قوی‌تری دارند، به آینده تحصیلی امیدوارترند و خودکارآمدی بیشتری احساس می‌کنند (پوتواین^۹ و همکاران، ۲۰۲۱). ویژگی‌های شخصیتی همچون خودپنداشت مثبت، اجتماعی بودن، هوش، کفایت در امور تحصیلی، خودگردانی و خودتنظیمی، حرمت خود، ارتباط خوب، سلامت روانی و جسمانی و مهارت‌های حل مسئله

۱۰. Ursin
۱۱. Social Networks
۱۲. Mosharafa
۱۳. Krishna
۱۴. Shearer & Mitchell
۱۵. Ning & Inan
۱۶. Chan

۱. Trang
۲. Walter
۳. Casali
۴. Koçak
۵. Academic vitality
۶. DeFelippo & Dee
۷. Gill
۸. Martin & Marsh
۹. Putwain

زمینه مربوط به میزان استفاده از شبکه‌های مجازی بوده است، درحالی‌که در این پژوهش علاوه بر میزان استفاده بلکه نگرش به این شبکه‌ها نیز مدنظر قرار داده شده‌است. از سوی دیگر در رابطه با نتایج پژوهش‌های پیشین نیز تناقض‌های وجود دارد، برخی از پژوهش‌ها تأثیر مثبتی از شبکه‌های اجتماعی بر عملکرد تحصیلی را نشان داده‌اند؛ درحالی‌که برخی به تأثیرات منفی این شبکه‌ها بر عملکرد تحصیلی اشاره داشته‌اند. با توجه به این موضوع و همچنین اهمیت مطالعه در مورد شناخت تأثیرات میزان و نگرش به استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر سرزندگی و رضایت تحصیلی دانش‌آموزان در جهت برنامه‌ریزی برای دستیابی به اهداف تحصیل، این پژوهش به این پرسش پاسخ می‌دهد که آیا میزان استفاده و نگرش به شبکه‌های اجتماعی مجازی قادر به پیش‌بینی سرزندگی و رضایت تحصیلی دانش‌آموزان می‌باشند؟

روش

پژوهش حاضر توصیفی و از نوع همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش شامل همه دانش‌آموزان پسر دوره اول متوسطه شهرستان را سک در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ به تعداد ۲۱۵۰ نفر بود. با توجه به حجم جامعه آماری این پژوهش و بر اساس جدول کرجسی و مورگان برای جامعه آماری ۲۲۰۰ نفر حداقل حجم نمونه برابر با ۳۲۷ نفر می‌باشد، حداقل حجم نمونه این پژوهش ۳۲۷ برآورده شد. با این حال در این پژوهش همه ۳۵۶ نفری که پرسشنامه‌های پژوهش را تکمیل نمودند، به‌عنوان نمونه پژوهش مورد تحلیل قرار گرفتند و ۳۵۶ نفر نمونه نهایی این پژوهش را تشکیل داد. با توجه به صرفه جویی در زمان، هزینه و همچنین کاغذ، با کمک و استفاده از فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی فضای اینترنتی، ابتدا لینک اینترنتی پرسشنامه‌ها تهیه و سپس لینک اینترنتی پرسشنامه‌ها با کمک معلمان و مدیران مدارس به‌صورت اینترنتی و به‌روش نمونه‌گیری در دسترس در اختیار آزمودنی‌های پژوهش قرار داده شد. ملاک‌های ورود به پژوهش عبارت بود از: دانش‌آموز پسر اول متوسطه، تمایل داوطلبانه و آگاهانه برای تکمیل پرسشنامه‌ها. ملاک خروج نیز تکمیل ناقص پرسشنامه‌ها بود. در این پژوهش برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌های زیر استفاده شد:

الف) پرسشنامه سرزندگی تحصیلی

دهقانی زاده و حسین جاری (۱۳۹۲) پرسشنامه سرزندگی تحصیلی را با ۹ گویه با الگوگیری از مقیاس سرزندگی تحصیلی مارتین و مارش (۲۰۰۸) توسعه دادند که چهار گویه داشت. نمره‌گذاری پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت ۷ درجه‌ای و از خیلی موافقم تا خیلی مخالفم است. نتایج حاصل از بررسی دهقانی زاده و حسین جاری (۱۳۹۲) نشان داد که ضرایب آلفای کرونباخ به‌دست آمده با حذف یک گویه برابر با ۰/۸۰ و ضریب باز آزمایی برابر ۰/۷۳ بود. همچنین دامنه همبستگی گویه‌ها با نمره کل بین ۰/۵۱ - ۰/۶۸ بود (دهقانی زاده و حسین جاری،

(۱۳۹۲).

ب) پرسشنامه رضایت تحصیلی

برای سنجش میزان رضایت از تحصیل از پرسشنامه رضایت از تحصیل^۱ که توسط مطلق و همکاران (۱۳۸۶) در دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز به کار گرفته شده بود، استفاده گردید. پرسشنامه دارای ۱۴ گزینه است که بر اساس مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت (از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم) است که دامنه آن از ۱ تا ۵ می‌باشد. دامنه نمرات بین حداقل ۱۴ و حداکثر ۷۰ است، که نمره‌های بالاتر بیانگر میزان بالای رضایت‌مندی به تحصیل است. در مطالعه شکورنیا و همکاران (۱۳۹۲) پایایی با روش همسانی درونی و محاسبه آلفای کرونباخ ۰/۸۴ برآورد گردید؛ بنابراین پرسشنامه برای سنجش رضایت تحصیلی مناسب می‌باشد.

ج) پرسشنامه میزان و نگرش به استفاده از شبکه‌های

اجتماعی مجازی

این مقیاس توسط حجازی و همکاران (۱۳۹۳) با ۳۰ سؤال ساخته شد و از دو خرده مقیاس میزان و نگرش به شبکه‌های اجتماعی مجازی (هر خرده مقیاس ۱۵ سؤال) تشکیل شده‌است. نمره‌گذاری سؤالات در طیف لیکرت ۴ درجه‌ای است و دامنه نمرات از ۳۰ تا ۱۲۰ متغیر است (حجازی و همکاران، ۱۳۹۳). روایی سازه این پرسشنامه را به‌روش تحلیل عاملی تأییدی مورد بررسی قرار دادند. بدین منظور از شیوه عامل یابی مؤلفه‌های اصلی، محورهای اصلی، حداقل مجذورات بدون وزن، حداقل مجذورات تعمیم‌یافته، بیشینه احتمال و شیوه چرخش (متعامد / واریماکس) مقیاس نگرش و میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی استفاده شد. بررسی‌های انجام شده نشان داد که شیوه عامل یابی مؤلفه‌های اصلی با یک چرخش متعامد (واریماکس) و حداقل ۲۰ درصد بار عاملی بهترین برآزش را با داده‌ها دارد و دو عامل را تولید می‌کند که با توجه به سؤالات مربوط به هر بخش عامل اول میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی و عامل دوم نگرش استفاده از شبکه‌های اجتماعی نامیده شد. در پژوهش حجازی و همکاران (۱۳۹۳) پایایی نگرش و میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی از طریق آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۰ و ۰/۸۸ به‌دست آمد.

به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، آزمون کولموگروف اسمیرنوف، ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون هم‌زمان به کار رفت. تحلیل داده‌ها در نرم‌افزار SPSS ویراست ۲۶ صورت گرفت. لازم به ذکر است که پیش‌فرض‌های تحلیل رگرسیون از جمله استقلال خطاها و هم خطی متغیرهای پیش‌بین به ترتیب با استفاده از آزمون دوربین واتسون و عامل تورم واریانس انجام شد.

یافته‌ها

در این پژوهش میانگین و انحراف‌معیار سنی آزمودنی‌ها به ترتیب برابر با ۱۴/۸۳ و ۱/۵۶ بود. همچنین ۶۳ نفر (۱۷/۶ درصد) در پایه هفتم، ۹۸ نفر (۲۷/۵ درصد) در پایه هشتم و ۱۹۶ نفر (۵۴/۹ درصد) در پایه

^۱. academic Satisfaction Questionnaire

نهم مشغول به تحصیل بودند. در جدول ۱ ماتریس همبستگی و شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش اشاره شده است.

جدول ۱. ماتریس ضرایب همبستگی و شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	۴	میانگین	انحراف معیار	کجی	کشیدگی
۱. سرزندگی تحصیلی	۱			۳۷/۰۱	۶/۱۶	-۰/۵۳	۰/۴۲	
۲. رضایت تحصیلی	۰/۵۳**	۱		۶۰/۱۱	۱۰/۴۲	-۰/۰۰۶	-۰/۶۰	
۳. میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی	-۰/۴۰**	-۰/۳۷**	۱	۳۲/۰۹	۹/۹۴	-۰/۶۸	۱/۱۱	
۴. نگرش به شبکه‌های اجتماعی	۰/۶۲**	۰/۴۸**	-۰/۷۸**	۵۷/۹۴	۱۲/۶۴	-۰/۶۴	۰/۴۱	

** = ۰/۰۱

شبکه‌های اجتماعی مجازی بر سرزندگی و رضایت تحصیلی، تحلیل رگرسیون خطی هم‌زمان به کار رفت که نتایج در جدول ۲ آمده است. قبل از انجام تحلیل رگرسیون، نرمال بودن، استقلال خطاها و هم خطی متغیرهای پیش‌بین بررسی شد. طبق آماره دوربین واتسون که محدوده پذیرفتنی آن ۱/۵ و ۲/۵ است. در تحقیق حاضر، میزان آن برای متغیرهای پیش‌بین در پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی ۲/۱۵ و برای پیش‌بینی رضایت تحصیلی ۱/۹۰ به دست آمد که استقلال خطاها را تأیید کرد. یکی دیگر از شروط اجرای رگرسیون خطی، نبود هم خطی متغیرهای پیش‌بین بود و معیار سنجش این شرط، عدم تورم واریانس است. چنانچه این عامل عددی کمتر از ده باشد، نبود هم خطی متغیرها تأیید می‌شود. در پژوهش حاضر، عامل تورم واریانس در تمامی متغیرها کوچک‌تر از ده به دست آمد و نبود هم خطی تأیید شد.

بر اساس نتایج مندرج در جدول ۱ و شاخص‌های کجی و کشیدگی که در دامنه ۲ و ۲- قرار دارند؛ نرمال بودن متغیرها تأیید می‌شود. علاوه بر این، آزمون کولموگروف اسمیرنوف نیز برای بررسی نرمال بودن نمرات بررسی شد که با توجه به عدم معناداری این آزمون، نشان از برقراری این پیش‌فرض برای استفاده از ضریب همبستگی پیرسون است ($p > 0/05$). بر اساس نتایج مندرج در این جدول، رابطه منفی و معنی‌داری بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با سرزندگی تحصیلی ($r = -0/40$; $p < 0/001$) و رضایت تحصیلی ($r = -0/37$; $p < 0/001$) وجود داشت. نتایج همچنین نشان داد که رابطه مثبت و معنی‌داری بین نگرش به شبکه‌های اجتماعی با سرزندگی تحصیلی ($r = 0/48$; $p < 0/001$) و رضایت تحصیلی ($r = 0/62$; $p < 0/001$) وجود داشت.

به منظور بررسی نقش پیش‌بینی‌کنندگی میزان استفاده و نگرش به

جدول ۲. تحلیل رگرسیون خطی چندگانه برای متغیر سرزندگی تحصیلی بر اساس میزان استفاده و نگرش به شبکه‌های اجتماعی

متغیر ملاک	متغیر پیش‌بین	ضریب رگرسیونی غیراستاندارد	خطای معیار	ضریب رگرسیونی استاندارد (β)	مقدار احتمال	تورم واریانس	ضریب تعیین تعدیل شده
سرزندگی	میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی	-۰/۱۱	۰/۰۲	-۰/۱۸	۰/۰۰۱	۱/۱۲	۰/۴۱
تحصیلی	نگرش به شبکه‌های اجتماعی	۰/۲۶	۰/۰۲	۰/۵۴	۰/۰۰۱	۱/۱۲	۰/۴۱

شبکه‌های اجتماعی ($\beta = 0/54$; $p < 0/001$) به صورت معنادار قادر به پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی بودند. همچنین ۴۱ درصد از تغییرات سرزندگی تحصیلی از طریق میزان استفاده و نگرش به شبکه‌های اجتماعی تبیین می‌شود.

جدول ۳. تحلیل رگرسیون خطی چندگانه برای متغیر رضایت از تحصیلی بر اساس میزان استفاده و نگرش به شبکه‌های اجتماعی

متغیر ملاک	متغیر پیش‌بین	ضریب رگرسیونی غیراستاندارد	خطای معیار	ضریب رگرسیونی استاندارد (β)	مقدار احتمال	تورم واریانس	ضریب تعیین تعدیل شده
رضایت تحصیلی	میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی	-۰/۲۳	۰/۰۵	-۰/۲۱	۰/۰۰۱	۱/۱۸	۰/۲۷
	نگرش به شبکه‌های اجتماعی	۰/۳۳	۰/۰۴	۰/۴۰	۰/۰۰۱	۱/۱۸	۰/۲۷

معنادار قادر به پیش‌بینی رضایت تحصیلی بودند. همچنین ۲۷ درصد از تغییرات رضایت تحصیلی از طریق میزان استفاده و نگرش به شبکه‌های اجتماعی تبیین می‌شود.

نتیجه‌گیری و بحث

هدف از انجام این پژوهش بررسی نقش میزان استفاده و نگرش به

بر اساس یافته‌های جدول ۲، به منظور پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی، متغیرهای میزان استفاده و نگرش به شبکه‌های اجتماعی وارد معادله رگرسیونی شدند. نتایج تحلیل رگرسیون خطی نشان داد که میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی ($\beta = -0/18$; $p < 0/001$) و نگرش به

بر اساس یافته‌های جدول ۳، به منظور پیش‌بینی رضایت تحصیلی، متغیرهای میزان استفاده و نگرش به شبکه‌های اجتماعی وارد معادله رگرسیونی شدند. علاوه بر این نتایج تحلیل رگرسیون خطی نشان داد که میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی ($\beta = -0/21$; $p < 0/001$) و نگرش به شبکه‌های اجتماعی ($\beta = 0/41$; $p < 0/001$) به صورت

از تحصیل و سرزندگی تحصیلی می‌شود (نینگ و اینان، ۲۰۲۴). همچنین داشتن نگرش منطقی به این شبکه‌ها منجر به آن می‌شود که این شبکه‌ها به صورت صحیح به کار گرفته شوند و می‌تواند برای بهبود فرایند تدریس و یادگیری استفاده شود؛ همان‌گونه که در پژوهش‌های پیشین از گفتگوی آنلاین به عنوان استراتژی در آموزش است و می‌تواند به فرایند یادگیری دانش‌آموزان کمک کند. در واقع نگرش منطقی به این شبکه‌ها منجر به افزایش سواد رسانه‌ای می‌گردد (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۸) و از ظرفیت‌های این شبکه‌ها در جهت تحصیل و بهبود عملکرد تحصیلی استفاده کرد که این امر منجر به افزایش پیشرفت تحصیلی و در نهایت با افزایش رضایت از تحصیل همراه است.

در مجموع نتایج این پژوهش نشان داد که میزان استفاده و نگرش به شبکه‌های اجتماعی مجازی از متغیرهای مهم و تأثیرگذار بر سرزندگی تحصیلی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان می‌باشند. به رغم تلویحات آموزشی که از نتایج پژوهش حاضر قابل استنباط است، پژوهش حاضر همچون سایر پژوهش‌های دارای محدودیت‌های بوده است، از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به ماهیت خود سنجی پرسشنامه‌ها اشاره کرد. با در نظر گرفتن این موضوع که ابزار تحقیق پرسشنامه بود، در این پژوهش امکان کنترل کامل متغیرهایی مانند میزان دقت پاسخ‌دهی و سوگیری در هنگام پاسخ به گویه‌ها وجود نداشت. زیاد بودن تعداد سوالات پرسشنامه‌ها نیز محدودیت دیگر پژوهش بود. روش‌های خود گزارشی در کشف و سنجش ادراک فرد از ساختارهای روان‌شناختی توجیه‌پذیر است؛ اما همراه بودن مشاهدات رفتاری تبیین کامل‌تری از این ساختارها ارائه می‌کند؛ بنابراین، استفاده از اطلاعات چندگانه‌ای پیشنهاد می‌شود که وضعیت سرزندگی و رضایت تحصیلی و همچنین میزان استفاده و نگرش به شبکه‌های اجتماعی مجازی را به صورت عینی‌تر نشان دهد. هرچند نتایج پژوهش حاضر توانست بخشی از سرزندگی و رضایت تحصیلی را تبیین کند، بخش بزرگی از واریانس این متغیر تبیین نشد؛ بنابراین، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های بعدی سایر متغیرها را مدنظر قرار دهند که به تبیین بیشتر واریانس سرزندگی و رضایت تحصیلی کمک می‌کنند. توصیه می‌شود، به منظور آشنایی معلمان و والدین با شیوه‌های مؤثر برای پیشگیری از استفاده افراطی و نگرش غیر کارآمد به شبکه‌های اجتماعی، کارگاه‌ها و درس گروهی‌های آموزشی در قالب دوره‌هایی برگزار شود. همچنین وضعیت دانش‌آموزان در طول سال تحصیلی بررسی و پایش شود و در صورت عدم وجود سرزندگی و رضایت تحصیلی، مداخلات مؤثر فردی و محیطی به‌ویژه در حوزه خانواده و مدرسه با هدف اصلاح روش‌های تربیتی انجام گیرد.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

اصول اخلاقی تماماً در این مقاله رعایت شده‌است. شرکت‌کنندگان اجازه داشتند هر زمان که مایل بودند از پژوهش خارج شوند. همچنین همه شرکت‌کنندگان در جریان روند پژوهش بودند. اطلاعات آن‌ها

شبکه‌های اجتماعی مجازی در پیش‌بینی سرزندگی و رضایت تحصیلی دانش‌آموزان بود. نتایج پژوهش حاضر نشان داد، میزان استفاده و نگرش به شبکه‌های اجتماعی مجازی توان پیش‌بینی سرزندگی و رضایت تحصیلی را به‌طور معناداری دارند. نتایج حاصل با یافته‌های پژوهش رفیعی (۱۴۰۱)، روحانی و همکاران (۱۳۹۹)، چین و همکاران (۲۰۱۹) همسو می‌باشد که اثرات شبکه‌های اجتماعی را بر عملکرد تحصیلی نشان داده‌اند.

در تبیین رابطه منفی بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و سرزندگی تحصیلی می‌توان این‌گونه استدلال کرد که استفاده افراطی از شبکه‌های اجتماعی پیامدهای منفی مختلفی را به همراه دارد که یکی از این پیامدها مشکلات تحصیلی و کاهش سرزندگی و اشتیاق تحصیلی در دانش‌آموزان می‌باشد. دانش‌آموزان به واسطه استفاده افراطی، نادرست و صرفاً برای سرگرمی از شبکه‌های اجتماعی، امکان مطالعه و فرصت‌های آموزشی که فراگیران بایستی برای تکالیف اختصاص دهند کاهش می‌یابد. فراگیرانی که مدت زمان بیشتری در شبکه‌های اجتماعی هستند و یا استفاده بیش از حد از اینترنت برای فعالیت‌های غیرعلمی دارند ممکن است در مدیریت زمان با مشکل مواجه شوند، یا به عبارت بهتر، وقت‌شناس نباشند، این افراد زمان زیادی را اختصاص به فضای مجازی می‌دهند و وقت کافی برای انجام فعالیت‌های درسی، کاری، ورزش و حتی خواب ندارند و وابستگی آن‌ها به اینترنت با پیامدهای منفی در زمینه تحصیل، شکست در درس، مشروط بودن، کمبود سرزندگی تحصیلی و اختصاص زمان کمتر به مطالعه همراه خواهد بود. فیضی و همکاران (۱۳۹۷) از سوی دیگر نتایج نشان داد که نگرش به شبکه‌های اجتماعی مجازی با افزایش سرزندگی تحصیلی مرتبط است، در تبیین این نتیجه می‌توان این‌گونه استدلال کرد که منظور از نگرش به شبکه‌های اجتماعی نگرشی منطقی و نقادانه به این شبکه‌ها است و داشتن نگرش واقع بینانه نسبت به این شبکه‌ها می‌تواند به دانش‌آموزان در جهت شناسایی نقاط قوت و ضعف این شبکه‌ها و فرصت‌ها و تهدیدهایی که برایشان فراهم می‌آورد کمک کند (رفیعی، ۱۴۰۱) و به این دلیل دانش‌آموزان به مدیریت استفاده از این شبکه‌ها روی می‌آورند که این امر پیامدها مثبتی بر عملکرد تحصیلی و سرزندگی تحصیلی آنان بر جای می‌گذارد.

در تبیین رابطه منفی بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و رضایت تحصیلی می‌توان این‌گونه استدلال نمود از آنجایی که برقراری ارتباط اصلی‌ترین دلیل کاربران شبکه‌های اجتماعی می‌باشد در مدت محدود و به آسانی می‌تواند با تعداد زیادی ارتباط برقرار کنند و این امر می‌تواند منجر به استفاده مفرط از این شبکه‌ها شود. سپری کردن زمان بیش از حد در این شبکه‌ها باعث کاهش مطالعه دانش‌آموزان می‌شود و همچنین از آنجایی که اغلب دانش‌آموزان تا ساعت‌های طولانی از شب را در این شبکه‌ها می‌گذرانند نمی‌توانند در کلاس‌های درس با تمرکز کافی حضور پیدا کنند که این عوامل می‌تواند منجر به کاهش پیشرفت تحصیلی و به تبع آن نارضایتی آنان

محرمانه نگه‌داشته شد.

حامی مالی

این تحقیق هیچ‌گونه کمک مالی از سازمان‌های تأمین مالی در بخش‌های عمومی، تجاری یا غیرانتفاعی دریافت نکرده‌است.

مشارکت نویسندگان

تمام نویسندگان در طراحی، اجرا و نگارش همه بخش‌های پژوهش حاضر مشارکت داشتند.

تعارض منافع

این مقاله تعارض منافع ندارد.

منابع

- رفیعی، مدینه. (۱۴۰۱). بررسی رابطه بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با خودکارآمدی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر سال دوم راهنمایی شهر دهدشت. *روانشناسی و علوم تربیتی در هزاره سوم*، ۶(۱۱)، ۲۶-۱۲.
- روحانی، نیره السادات؛ سید موسوی، مه‌ری؛ گرجی، معصومه؛ صمیمی، زبیر. (۱۳۹۹). شیوع اهمال‌کاری در دانش‌آموزان دختر و ارتباط آن با ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی. *مطالعات آموزشی و آموزشگاهی*، ۹(۴)، ۹۱-۱۰۷.
- رضوانی، ابوالقاسم؛ عجم، علی‌اکبر؛ پناهی شهری، محمود؛ محمدپور، هادی؛ رضانی، فریدون. (۱۳۹۸). بررسی نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی و نگرش به آنها بر نشاط تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند. *مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی یزد*، ۱۴(۳)، ۱۹۶-۱۸۲.
- دهقانی زاده، محمدحسین؛ حسین جاری، مسعود. (۱۳۹۲). نشاط تحصیلی و درک الگوهای ارتباطی خانواده به‌عنوان نقش واسطه‌ای خودکارآمدی. *مجله مطالعات یاددهی و یادگیری*، ۴(۲)، ۴۷-۲۱.
- ذوالفقاری، اکبر و حسنی، فاطمه. (۱۴۰۳). پیش‌بینی عملکرد تحصیلی براساس اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی مجازی و سبک‌های هویت در دانش‌آموزان. *فصلنامه انگاره‌های نو در تحقیقات آموزشی*، ۳(۷)، ۱۳۷-۱۵۲.
- مطلق، محمد اسماعیل؛ الهام پور، حسین؛ شکورنیا، عبدالحسین. (۱۳۸۶). دلایل مشروط شدن دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز. *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۸(۱)، ۹۱-۹۹.
- شکورنیا، عبدالحسین؛ علیجانی، هوشنگ؛ نجار، شهناز؛ الهام پور، حسین. (۱۳۹۲). رابطه رضایت از تحصیل با رویکردهای مطالعه و پیشرفت تحصیلی در دانشجویان پرستاری و مامایی. *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۱۴(۲)، ۱۰۹-۱۰۱.
- حجازی، الهه؛ نامداری، وحیده؛ قاسمی، مجید؛ مقدم زاده، علی. (۱۳۹۳). طراحی و ساخت ابزار سنجش و نگرش برای استفاده از شبکه‌های اجتماعی و بررسی رابطه آن با عملکرد تحصیلی. *فصلنامه*
- پژوهش در آموزشگاه و یادگیری مجازی، ۴(۱۵)، ۶۵-۷۸.
- فیضی، حسین؛ محمدی، هیوا؛ رحمانی، ماهیلا؛ احمدی، سید مجتبی. (۱۳۹۷). بررسی رابطه بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و انگیزه پیشرفت در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کردستان. *مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی یزد*، ۱۴(۱)، ۳۵-۲۶.
- Cao, X. Wu, Y. Cheng, B & Ali, A. (2024). An investigation of the social media overload and academic performance. *Education and Information Technologies*, 29(8), 10303-10328.
- Casali, N. Meneghetti, C. Tinti, C., Maria Re, A., Sini, B., Passolunghi, M. C.... & Carretti, B. (2024). Academic achievement and satisfaction among university students with specific learning disabilities: The roles of soft skills and study-related factors. *Journal of learning disabilities*, 57(1), 16-29.
- Chan, Y. F. Narasuman, S & Selamat, N. (2022). Mediating effects of mobile phone use on the relationship between mobile addiction and academic behavior. *International Journal of Instruction*, 15(3), 483-502.
- DeFelippo, A. M & Dee, J. R. (2022). Vitality in the academic workplace: sustaining professional growth for mid-career faculty. *Innovative Higher Education*, 47(4), 565-585.
- Gill, A. C. Singhal, G. Schutze, G. E & Turner, T. L. (2020). Educational Coaches: Facilitating Academic Vitality and a Pathway to Promotion for Clinician-Educators. *The Journal of Pediatrics*.
- Koçak, O. Ak, N. Erdem, S. S. Sinan, M. Younis, M. Z & Erdoğan, A. (2021). The role of family influence and academic satisfaction on career decision-making self-efficacy and happiness. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(11), 5919.
- Krishna, S. P. Everett, M. G & Johnson, J. C. (2018). Analyzing social networks. *Sage*.
- Martin, A. J & Marsh, H. W. (2020). Investigating the reciprocal relations between academic buoyancy and academic adversity: Evidence for the protective role of academic buoyancy in reducing academic adversity over time. *International Journal of Behavioral Development*, 44(4), 301-312.
- Mosharrafa, R. A. Akther, T & Siddique, F. K. (2024). Impact of social media usage on academic performance of university students: Mediating role of mental health under a cross-sectional study in Bangladesh. *Health Science Reports*, 7(1), e1788.
- Ning, W & Inan, F. A. (2024). Impact of social media addiction on college students' academic performance: an interdisciplinary

perspective. *Journal of Research on Technology in Education*, 56(5), 616-631.

Putwain, D. W. Daly, A. L. Chamberlain, S & Sadreddini, S. (2015). Academically buoyant students are less anxious about and perform better in high-stakes examinations. *British Journal of Educational Psychology*, 85(3), 247-263.

Shearer, E & Mitchell, A. (2021). News use across social media platforms in 2020.

Tran, N. T. Franzen, J. Jermann, F. Rudaz, S. Bondolfi, G & Ghisletta, P. (2022). Psychological distress and well-being among students of health disciplines in Geneva, Switzerland: The importance of academic satisfaction in the context of academic year-end and COVID-19 stress on their learning experience. *Plos one*, 17(4), e0266612.

Ursin, P. Järvinen, T & Pihlaja, P. (2021). The role of academic buoyancy and social support in mediating associations between academic stress and school engagement in Finnish primary school children. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 65(4), 661-675.

Walter, C. E. Vasconcelos, S. A. ursino Júnior, O. C. Franco, M. K. A. Au-Yong-Oliveira, M & Veloso, C. M. (2024). Determinants of Academic Satisfaction: An Empirical Analysis of a Brazilian National Institute. *Revista de Gestão Social e Ambiental*, 18(7), e06103-e06103.